

Богдан АДАМИК

МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розкрито необхідність та уточнено сутність державного регулювання банківської діяльності в контексті процесів фінансової глобалізації. Обґрунтовано поняття "парадигма державного регулювання банківської діяльності" та здійснено пошук шляхів її модернізації в умовах загострення світової фінансово-економічної кризи.

Діяльність банківських установ регулюється і контролюється державними органами значно ретельніше порівняно з діяльністю інших фінансових посередників чи підприємств. Однією з причин посиленої уваги з боку держави до діяльності банків є прагнення забезпечити стабільну та безперебійну роботу як окремих банків, так і банківської системи загалом з метою гарантування надання банками якісних послуг вкладникам і позичальникам, захисту їх інтересів, створення конкурентного середовища і забезпечення прозорості банківського сектора, підвищення ефективності фінансової системи.

Необхідність державного регулювання банківської сфери зумовлена розвитком ринкової економіки, позаяк між банками триває жорстка конкурентна боротьба, що супроводжується подекуди неналежною оцінкою банками ризиковості певних операцій з метою максимізації прибутку та задоволення інтересів клієнтів. Підвищення ризиковості операцій окремого банку може призвести до його банкрутства. Проте банкрутство певного банку є негативним моментом не лише для його власників, вкладників і кредиторів, а й для банківської системи та економіки в цілому, оскільки підриває довіру суб'єктів господарювання та

населення як до банківської системи, так і до фінансового ринку держави.

Іншим аспектом, що зумовлює необхідність державного регулювання банківської сфери, є суспільний характер діяльності банків (рис. 1). Більшість банків за формою власності є приватними, а основною метою їх діяльності є отримання прибутку. Одночасно банки виконують суспільно необхідні функції (акумулявання, збереження і перерозподіл грошових коштів населення і суб'єктів господарювання, розрахунково-касове обслуговування підприємств та громадян), тому регулювання діяльності банків є обґрунтованим і необхідним завданням держави. Отже, дослідження теоретичних основ необхідності державного регулювання банківської сфери та питання щодо глибини втручання держави у функціонування банківської системи є актуальними як з теоретичних, так і з практичних позицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, присвячених проблематиці теоретичного обґрунтування державного регулювання банківської системи та визначення ступеню втручання держави у роботу банківських установ, свідчить про те, що даним питанням присвячено значну кількість наукових праць, зокрема фундаментальні дослідження провідних зарубіжних вчених

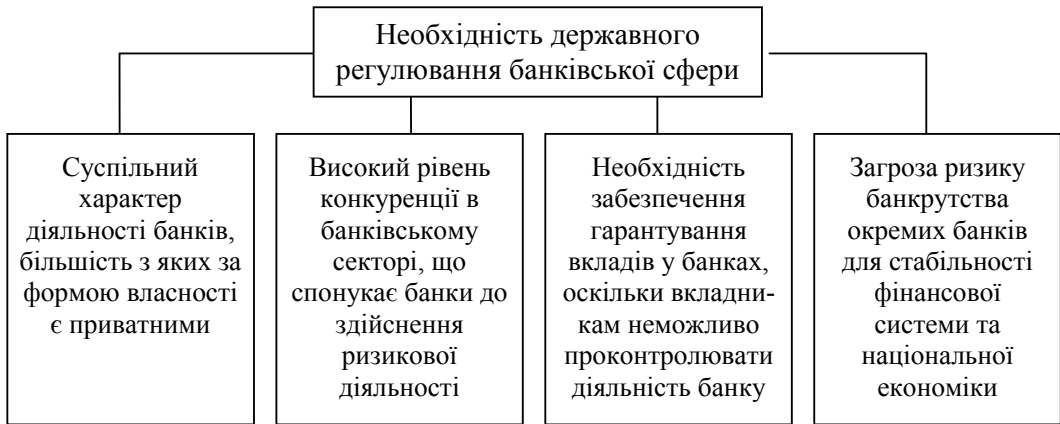

Рис. 1. Чинники, що визначають необхідність державного регулювання банківської діяльності*

* Побудовано автором.

(Ф. Мішкін, Я. Міркін, С. Моїсєєв, Дж. Сакс, Дж. Сінкі, В. Уоскін, С. Фішер, М. Ямпольський та ін.); праці відомих українських економістів, до яких належать А. Гальчинський, О. Дзюблюк, В. Міщенко, А. Мороз, О. Орлюк, К. Раєвський, М. Савлук та ряд інших. Водночас, незважаючи на значні здобутки в дослідженні проблематики державного регулювання банківської системи, дискусійними залишаються окремі положення теоретичного обґрунтування даної дефініції в умовах посилення впливу процесів фінансової глобалізації на розвиток банківської системи держави.

Метою статті є розкриття необхідності та уточнення сутності державного регулювання банківської діяльності в контексті процесів фінансової глобалізації, методологічне обґрунтування поняття "парадигма державного регулювання банківської діяльності" та пошук шляхів її модернізації в умовах загострення світової фінансово-економічної кризи.

Потреба у державному регулюванні банківської діяльності пов'язана з багатьма причинами, значення яких особливо посилюється в період розгортання кризових

явищ в економіці держави. До таких причин слід віднести необхідність підтримання взаємозв'язку емісійної активності банків щодо надання кредитів суб'єктам господарювання і населенню зі зростанням реальної вартості активів і, відповідно, кредитним ризиком банку. Важливість таких дій зумовлена значною залежністю якості кредитного портфеля банків від зміни вартості реальних активів, що, зазвичай, є об'єктом застави за кредитами. При суттєвому зростанні вартості реальних активів обслуговувати кредит позичальнику значно легше, відповідно якість кредитного портфеля банківської системи покращується. Проте в умовах кризи, коли ціни на реальні активи суттєво зменшуються, виникає загроза дестабілізації банківської системи держави через суттєве зниження якості кредитного портфеля багатьох банків, спричинене неможливістю (або небажанням) обслуговувати позичальників свої кредитні зобов'язання.

Отже, державне регулювання банківської системи є важливою умовою її успішного функціонування. В умовах ринку державне регулювання діяльності банків є об'єктивним процесом, в основі якого по-

винен бути вплив держави на діяльність банків та їх розвиток через застосування певних методів та інструментів, що є в розпорядженні органів державного регулювання банківської сфери та реалізуються через нормативно-правове поле. Власне, нормативно-правова база є основою системи організаційного забезпечення державного регулювання діяльності банків, позаяк саме розробка та вдосконалення законодавчих і правових норм банківської діяльності передбачає регулюючий вплив держави на об'єкт управління – банківську систему.

Обґрунтовуючи державне регулювання банківської діяльності, ми чітко усвідомлюємо різницю між дефініціями “банківське регулювання” і “державне регулювання банківської діяльності”, хоча однозначного наукового трактування цих категорій в економічній літературі немає, а окремі науковці взагалі не розмежовують ці дефініції.

Наприклад, російські науковці Г. Г. Фетісов, О. І. Лаврушин, І. Д. Мамонова визначають банківське регулювання як встановлення законодавчих норм і регулятивних вимог до діяльності банківських установ, за допомогою яких здійснюється регулювання найбільш істотних сторін функціонування банків [1, 365]. Схоже трактування дефініції “банківське регулювання” і в українських вчених О. Д. Вовчак, О. І. Скаско, А. М. Стахів. Вони визначають банківське регулювання як систему заходів, за допомогою яких центральний банк або інший наглядовий орган забезпечує стабільне, безпечне функціонування банків, запобігає дестабілізуючим процесам у банківському секторі [2, 14]. Такого ж погляду на суть категорії “банківське регулювання” дотримуються і науковці В. О. Ромашишин та Ю. М. Уманців [3, 160].

О. П. Орлюк зазначає, що банківське регулювання “... як одна з форм державного управління являє собою систему заходів, за допомогою яких держава через цен-

тральний банк (або інший уповноважений орган) забезпечує стабільне та безпечне функціонування банків, попереджає дестабілізаційні процеси в банківському секторі... Регулювання включає в себе розробку та видання уповноваженими установами конкретних правил, інструкцій, методологічних матеріалів, які базуються на чинному законодавстві та визначають структуру і способи здійснення банківської діяльності” [4, 162]. Схожої точки зору дотримується і професор В. І. Міщенко [5, 48].

Американський економіст Кеннет Спонг також відносить до банківського регулювання розробку законів і правил банківської діяльності, моніторинг фінансових умов діяльності банків [6, 5], тобто розглядає поняття банківського регулювання у вузькому розумінні.

У Законі України “Про Національний банк України” банківське регулювання трактується як одна із функцій Національного банку України, яка полягає у створенні системи норм, що регулюють діяльність банків, визначають загальні принципи банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду, відповідальність за порушення банківського законодавства [7].

Аналізуючи підходи науковців до визначення сутності банківського регулювання, ми усвідомлюємо, що практично в усіх визначеннях суть банківського регулювання визначається на рівні банківської системи й ототожнюється з поняттям “регулювання діяльності банків”, яке здебільшого характеризує регулятивний вплив на банківську діяльність на мікрорівні. Практично ніхто з дослідників не розглядає дефініцію “банківське регулювання” у широкому розумінні й не розмежовує її значення з дефініцією “державне регулювання банківської діяльності”.

Не заперечуючи правомірності трактування дефініції “банківське регулювання” у вузькому розумінні (в межах банківської

системи), вважаємо за доцільне розширити межі наукового пізнання зазначеної категорії в широкому розумінні – на мікро- і макрорівнях (як в межах банківської системи, так і в межах економіки держави загалом), оскільки банківське регулювання є складною, багатоаспектною категорією. Його суть полягає не лише у регулюванні діяльності банків та здійснюваних ними операцій з метою забезпечення стабільності та надійності як окремих банків, так і банківської системи держави, захисту інтересів вкладників банку, забезпечення прозорості діяльності банків та необхідного рівня конкуренції між ними тощо. На макрорівні суть банківського регулювання включає можливості центрального банку відповідними інструментами грошово-кредитного регулювання економіки через банківську систему (створюючи відповідні умови для діяльності банків, наприклад, зниження процентних ставок і розширення доступу до кредитних ресурсів з метою активізації процесів кредитування економіки) впливати на загальнодержавні економічні показники, зокрема економічне зростання, рівень зайнятості, рівень цін, стабільність фінансових ринків тощо.

Отже, банківське регулювання можна визначити як формування державою або уповноваженим нею органом системи норм і застосування заходів впливу на банківську сферу з метою забезпечення стабільного і безпечного функціонування банків, попередження дестабілізаційних процесів у банківському секторі та досягнення загальнодержавних економічних цілей.

На нашу думку, на відміну від існуючих визначень, за такого підходу підкреслюється необхідність трактування банківського регулювання на макро- і мікрорівнях. При цьому банківське регулювання набуває чітких, економічно обумовлених меж, єдиної інституційної основи, що охоплює не лише банківську систему, а й грошовий ринок

держави, через який відбувається механізм банківського регулювання на макроекономічному рівні.

Щодо трактування суті державного регулювання банківської діяльності, ми поділяємо точку зору професора О. В. Дзюблюка, згідно з якою "... система державного регулювання банківської діяльності охоплює кілька порівняно самостійних напрямків: 1) грошово-кредитне регулювання; 2) банківський нагляд; 3) валютне регулювання; 4) податково-правове регулювання, що перебувають у тісному взаємозв'язку" [8, 152]. Тому вважаємо за доцільне розглядати суть державного регулювання банківської діяльності у широкому розумінні, згідно з яким вплив держави чи органів регулювання банківської сфери здійснюється за такими основними напрямками:

1) створення законодавчих та інших умов, які дозволили б комерційним банкам реалізувати свої економічні інтереси (організаційно-правовий напрямок);

2) вплив на операції банків шляхом грошово-кредитного регулювання, що впливає на обсяг і структуру грошової маси в обігу, на обсяг та ціну ресурсів, які банки можуть використовувати для кредитування суб'єктів господарювання та населення (напрямок опосередкованого економічного впливу);

3) встановлення обмежень на здійснення певних операцій, пов'язаних зі значним ступенем ризику, встановлення економічних нормативів та контроль за їх дотриманням (напрямок опосередкованого економічного впливу);

4) нагляд за діяльністю банків з метою забезпечення їх ліквідності та стабільності банківської діяльності (напрямок прямого економічного впливу).

Розуміючи важливість і необхідність державного регулювання банківського сектора економіки держави, спробуємо узагальнити концептуальні погляди на роль

державного регулювання діяльності банків у ринкових умовах, оскільки в зарубіжній і вітчизняній науковій економічній літературі питання про глибину втручання держави у функціонування банківської системи є дискусійним. Деякі науковці дотримуються точки зору про необхідність зменшення втручання державних органів у регулювання банківського сектора, вважаючи, що механізм саморегулювання банківської сфери є більш ефективним, а в умовах впливу глобальних чинників відбувається девальвація ролі державного регулювання діяльності фінансового сектора економіки загалом і банківської сфери зокрема. Популярною була теза про те, що чим більше держава бере участь в контролі над фінансовим ринком, тим більшим є ризик, що механізм саморегулювання замінять неефективними державними заходами, що самі по собі можуть призвести до кризи [9, 188].

Більшість науковців в останні роки вважають доцільним збільшити державний вплив на діяльність банківського сектора економіки, позаяк саморегулювання банківської діяльності й послаблення контролюючого впливу державних органів за діяльністю банків періодично спричинюватиме до кризових явищ в економіці. Особливої актуальності погляди даних науковців набули в період світової фінансово-економічної кризи, що розпочалася у вересні 2008 р.

На нашу думку, роль державного регулювання економіки загалом і регулювання банківської діяльності зокрема в останні роки зростає. При цьому об'єктивними є процеси трансформації державного регулювання діяльності банків під впливом чинників глобалізації, що вимагає від органів державного регулювання банківської сфери постановки нових завдань і перегляду стратегії і тактики регулювання діяльності банків з врахуванням реальних процесів, що відбуваються у національній і світовій еконо-

міці. Трансформація системи державного регулювання банківської діяльності повинна дозволити їй бути керованою, ефективною та гнучкою, щоб адекватно й швидко реагувати на зміни економічного середовища як в межах держави, так і з урахуванням змін у світовій економіці. Не відкидаючи важливість саморегулювання банківської сфери, вважаємо за доцільне послаблювати державний вплив на регулювання діяльності банків лише у випадку високої ефективності саморегулювання діяльності банків, чого в найближчі роки досягти складно.

Обґрунтовуючи суть державного регулювання банківської діяльності, доцільно ввести поняття “парадигма державного регулювання банківської діяльності”. Поняття “парадигма” (від грец. *paradeigma* – приклад, зразок) є багатозначним терміном, який у сучасній філософії науки означає систему теоретичних, методологічних і аксіологічних установок, що взяті за зразок розв’язування наукових задач; систему форм, уявлень і цінностей одного поняття, які відображають його видозміну, історичний шлях, заради досягнення ідеального поняття [10].

Вперше термін “парадигма” ввів у філософію науки позитивіст Густав Бергман, проте пріоритет у його застосуванні до наукового пізнання і поширенні належить Томасу Куну, який у книзі “Структура наукових революцій” [11] виокремлює два основних аспекти парадигми: епістемічний і соціальний.

У епістемічному плані парадигма – це сукупність фундаментальних знань, цінностей, переконань і технічних прийомів, що виступають як зразок наукової діяльності, стандарт вирішення проблеми [11, 57–58]. Т. Кун стверджував, що “...пильне історичне дослідження певної галузі науки сьогодні відкриває ряд повторюваних і типових (*quasi-standard*) ілюстрацій різноманітних теорій в їхньому концептуальному, дослідницькому та інструментальному застосуваннях. Вони

являють собою парадигми того чи іншого наукового співтовариства...” [11, 57]. Т. Кун також акцентував увагу на тому, що історія науки не була лінійним процесом, а уособлювала зміну наукових парадигм, котрі регламентують як вибір наукових проблем, так і методи їх вирішення упродовж досить тривалого періоду часу. Таким чином, кожному історичному періоду притаманна власна парадигма, що змінюється за допомогою “наукових революцій”, при переході наукового співтовариства на нову систему світогляду і цінностей. Повною мірою таке твердження стосується і наукового пізнання парадигми державного регулювання економіки, оскільки в процесі історичного суспільного розвитку часто змінюються моделі державного регулювання ринкової економіки, відбувається трансформація напрямків, форм, методів, характеру та масштабів державного регулювання економіки.

Ми поділяємо підхід професора А. Мельник щодо трактування дефініції “парадигма державного регулювання економіки” як сукупності елементів системи державного регулювання економіки, таких як об’єкти, суб’єкти, завдання, методи, інструменти та ресурси, що сформувалися у певний період часу на певній території і являють собою загальноприйнятий стандарт вирішення проблем загальнодержавного характеру [12, 348]. Беручи за основу це визначення, можна сформулювати трактування дефініції “парадигма державного регулювання банківської діяльності”, враховуючи ключові ідентифікаційні ознаки банківської системи та регулювання діяльності банків. Отже, парадигма державного регулювання банківської діяльності – це сукупність елементів впливу держави на банківський сектор економіки та діяльність окремих банків, що реалізуються через нормативно-правове поле і застосування певних норм, обмежень, методів та інстру-

ментів, які є у розпорядженні спеціально уповноваженого державою органу регулювання діяльності банків, сформувалися у певний період часу і є загальноприйнятим стандартом вирішення проблеми ефективного регулювання банківської діяльності.

В останні роки, у зв’язку з розгортанням кризових явищ в економіці більшості держав світу, практично в усіх провідних країнах точаться дискусії щодо необхідності перегляду парадигми державного регулювання банківської діяльності, розробки нової теоретичної концепції регулятивного впливу держави на банківський сектор економіки, позаяк саме помилки в системі державного регулювання діяльності банків багато в чому призвели до світової валютно-фінансової кризи 2008 р. Упродовж двох останніх десятиріч державні органи влади активно використовували фінансові ринки для забезпечення належного функціонування та збереження ресурсів, розширюючи при цьому асортимент фінансових продуктів, розміщуючи на світових ринках все більшу кількість державних боргових зобов’язань, а також стимулювали розвиток ринку похідних цінних паперів. Процеси глобалізації стимулювали попит на фінансові продукти, незважаючи на низьку якість частини з них. Як результат, державні регулятори не змогли вчасно оцінити рівень небезпеки і зробили багато помилок, які й спровокували світову фінансову кризу 2008 р. Через помилки у регулюванні ринків фінансових ресурсів та діяльності фінансових посередників, криза, початковим етапом якої став іпотечний ринок США, швидко переросла на всю фінансову систему, вийшла на новий рівень і охопила більшу частину світу. Проблеми у фінансовому секторі спровокували негаразди й у реальному секторі економіки.

Отже, потреба в модернізації парадигми державного регулювання банківської ді-

яльності зумовлена розгортанням світової економічної кризи, її впливом на розвиток світової економіки, процесами фінансової глобалізації та ін., що суттєво змінює середовище функціонування і поведінку банків в межах окремої країни й, відповідно, зумовлює необхідність трансформації системи державного регулювання банківської сфери.

Проте однією з проблем будь-якого регулювання економічної сфери є те, що механізм регулювання досить складно змінювати. Практично завжди високим є ризик того, що після зміни регламентуючих правил відбудуться негативні наслідки для економічної системи країни. Такий ризик характерний і для регулювання банківської діяльності, тому не всі політики чи керівники державних органів регулювання мають мужність кардинально змінювати систему регулювання.

Можемо виокремити чотири фактори, що є критеріальними і викликають труднощі при трансформації системи банківського регулювання.

По-перше, фінансові ресурси держав за останні роки стали значно меншими за обсяг ресурсів приватного сектора. Наприклад, активи десяти найбільших банків (17,4 млрд. дол. США) у 20 разів є більшими за активи Федеральної резервної системи США (ФРС США) [13]. Це утруднює державі процес регулювання банківського сектора опосередкованими методами і економічними механізмами. В сучасних умовах органи державного регулювання практично втрачають роль "маркет-мейкерів" на фінансових ринках, а є лише звичайними, хоча й великими учасниками ринку.

По-друге, процеси лібералізації валютного регулювання і валютного контролю, розвиток транснаціональних компаній, міжнародних банків, а також прогрес у розвитку телекомунікаційних технологій привели до того, що державні органи регулювання практично не в змозі контролювати місце

проведення фінансових угод. Враховуючи те, що процес лібералізації валютного регулювання і контролю відбувався упродовж кількох десятиріч, різкі кроки держави в напрямку посилення контролю за рухом капіталу будуть непопулярними і, на нашу думку, не матимуть позитивного ефекту на стабільність, надійність та ефективність розвитку банківського сектора економіки.

По-третє, банківські системи країн, у яких регулювання діяльності банків доволі жорстке, існують заборони на здійснення банками інвестиційної діяльності та значні обмеження щодо діяльності банків на міжнародних ринках, потерпіли від кризи не менше, ніж банківські системи держав з ліберальною системою регулювання діяльності банків. Тому можливості методу посилення державного регулювання діяльності банків через встановлення заборон і обмежень на здійснення тих чи інших банківських операцій є доволі обмеженими.

По-четверте, в останні роки на діяльність органів державного регулювання банківської сфери посилюють свій вплив міжнародні організації (Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Базельський комітет з банківського нагляду). Регулятивна політика окремої держави щодо банківської системи знаходиться також у значній залежності від регулятивної політики інших держав. Відповідно, зростає необхідність в уніфікації та погодженні регулюючих заходів в окремих країнах.

Процес трансформації державного регулювання банківської діяльності передбачає здійснення певних заходів державними органами влади у таких основних напрямках: трансформація функцій державного регулювання банківської діяльності, трансформація інституційного забезпечення державного регулювання банківської діяльності.

Процес трансформації функцій державного регулювання банківської діяльності

передбачає модернізацію функцій регулювання відповідно до сучасних умов розвитку світової економіки, і повинен враховувати національні цілі економічної політики держави, позаяк ефект заходів регулювання банківської сфери не обмежується банківською чи кредитною системою держави, а проявляється також у реальній економіці завдяки впливу монетарних змін на виробництво, інвестиції, зайнятість тощо (рис. 2). Тому державне регулювання банківської діяльності є важливою складовою системи загальнодержавного регулювання економіки.

Відповідно роль державного регулювання банківської діяльності у розвитку економічних процесів дуже важлива, оскільки нормальний розвиток ринкового суспільства неможливий без відповідного коригування економічних процесів з боку держави. Водночас, державне регулювання банківської діяльності є не просто складовою регулятивної системи держави, а її ключовим елементом з огляду на результативність, ефективний вплив на економіку. Держава може регулювати основні економічні процеси і немонетарними заходами (адміністративни-

ми, фіскальними тощо) та домагатися прийнятних результатів, особливо на короткострокових проміжках часу. Про це свідчить і досвід Радянського Союзу та інших країн з командно-адміністративною системою господарювання. Проте широке застосування адміністративних методів стримує ринкові процеси, позбавляє економіку внутрішньої здатності до саморегуляції, робить її повністю залежною від вольових рішень державних структур, тобто неринковою. Тільки застосування монетарних методів дає можливість зберегти ринкову сутність економіки і забезпечити достатню регульованість її ззовні, як того вимагає розвиток суспільства на демократичних засадах [14, 50].

Застосування методів державного регулювання грошової сфери сприяє також посиленню здатності ринкової економіки до саморегуляції, підвищенню ефективності механізму її здійснення завдяки нейтралізації монетарними заходами окремих недоліків, внутрішньо властивих ринковій економіці. Йдеться насамперед про неспроможність ринкового механізму забезпечити рівномірне економічне зростання, стабілізацію за-

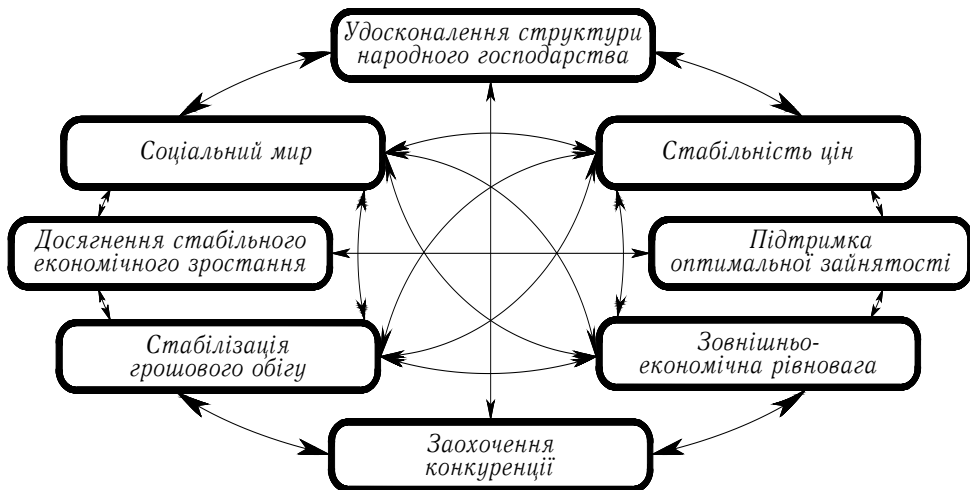

Рис. 2. Дерево цілей макроекономічної політики держави [14, 49].

йнятості та цін. Тільки у разі проведення відповідної монетарної політики (рестрикції чи експансії) вдається згладити циклічні коливання і стабілізувати на прийнятному рівні основні економічні індикатори, передусім, рівень цін та інфляцію. Завдяки стабілізаційній здатності монетарна політика відіграє надзвичайно важливу роль на переломних стадіях економічного циклу – під час виходу з депресії, гальмування економічного спаду, запобігання кризи надвиробництва. Відповідними монетарними заходами можна активізувати чи сповільнити кожен з цих процесів залежно від завдань загальної економічної політики держави.

Основний вплив держави як регулятора макроекономічних процесів на банківську систему здійснюється через центральний банк, який є головним органом державного регулювання макроекономічних процесів за допомогою грошово-кредитних методів. Діяльність центрального банку має вирішальний вплив на стабільність національної валюти, надійність банківських установ, дієвість платіжно-розрахункового механізму, активізацію ринкової кон'юнктури, вирівнювання платіжного балансу, що загалом визначає ефективність функціонування всієї економіки країни.

Процес трансформації функцій державного регулювання банківської діяльності безпосередньо пов'язаний з цілями економічної політики держави. В стратегічному плані завданням державного регулювання банківської діяльності повинні бути кінцеві цілі економічної політики держави – досягнення такого економічного зростання, при якому забезпечуватиметься висока зайнятість, стабільність цін та обмінного курсу грошової одиниці, стабільність фінансових ринків. Органи грошово-кредитного регулювання повинні сприяти досягненню вказаних цілей.

Проте регулятивними діями щодо діяльності банків, спрямованими на поживлен-

ня чи стримування ринкової кон'юнктури, досягти одночасно всіх стратегічних цілей економічної політики держави неможливо, оскільки деякі з них суперечливі. Наприклад, для короткотермінового періоду доводиться вибирати між інфляцією та безробіттям: фінансування державою заходів щодо підготовки та перепідготовки кадрів для забезпечення "повної зайнятості" може через дефіцит бюджету спричинити інфляцію (дестабілізувати ціни). Фінансування дефіциту державного бюджету за рахунок неінфляційних джерел з метою стабілізації цін, відволікаючи гроші з реальної економіки, може призвести до зростання ставок за кредитами комерційних банків. Останнє, погіршуючи умови фінансування товаровиробників, може зумовити спад виробництва, якщо не будуть вжиті інші заходи. І, навпаки, високі темпи зростання реальних обсягів виробництва досягалися в умовах незначної інфляції, тобто в умовах формально нестабільних цін.

Протиріччя між стратегічними цілями ставить центральні банки та уряди країн при грошово-кредитному регулюванні діяльності банків перед проблемою вибору. Залежно від економічної та політичної ситуації в країні, пріоритети можуть надаватися тим чи іншим цілям.

Тому, залежно від конкретної економічної ситуації, органи регулювання банківської діяльності вибирають одну із стратегічних цілей. Нею, як правило, є стабілізація цін (чи погашення інфляції), оскільки саме вона найбільше відповідає головному призначенню грошової сфери – підтримувати стабільність національних грошей. І через вирішення цього завдання органи регулювання сприяють досягненню інших цілей економічної політики держави.

Трансформація цілей та режимів державного регулювання банківської сфери відбувається паралельно із трансформа-

цією інституційного забезпечення державного регулювання банківської діяльності, що передбачає існування відповідних економічних інститутів, які на основі чинної в державі нормативно-правової бази та організаційної структури управління застосовують певний інструментарій для ефективного регулювання банківської системи.

В останні роки на формування інституційного забезпечення регулювання банківської діяльності значний вплив мають як національні, так і глобальні чинники. До основних національних чинників можемо віднести:

- розвиток інститутів фінансової системи держави, зокрема діяльності фінансових посередників (страхових компаній, кредитних спілок, інвестиційних фондів тощо), що також потребують ефективного регулювання;
- потребу забезпечити стабільність і надійність банківського сектора після кризи;
- необхідність посилення інституційної, операційної та фінансової незалежності органів регулювання;
- бажання держави приєднатися до різних міждержавних організацій (Світова організація торгівлі, Європейський Союз, “Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням доходів – ФАТФ”) та міжнародних угод (“Міжнародної конвергенції щодо вимірювання та вимог до капіталу – Базель II”).

Глобальні чинники визначають необхідність державним органам влади брати безпосередню участь у регіональних і міжнародних організаціях. Поява різноманітних регіональних угруповань з наднаціональною системою регулювання (Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський банк реконструкції і розвитку, Світова організація торгівлі) зумовлює потребу в перегляді інституційного забез-

печення національної системи регулювання банківської сфери, поповненні національних інститутів у зв’язку з процесами фінансової глобалізації відповідним способом мислення, традиціями регулятивної діяльності, можливостями співпраці й обміну інформацією з міжнародними організаціями тощо.

Отже, при трансформації національної інституційної системи державного регулювання банківської сфери необхідно враховувати як національні чинники, так і глобальні. Національні органи регулювання повинні забезпечувати ефективне регулювання банківської системи держави і враховувати діяльність низки міжнародних і регіональних організацій, що володіють власною системою інституційного забезпечення. При цьому трансформація національної системи державного регулювання банківської сфери повинна опиратися на певну теоретичну концепцію – парадигму державного регулювання банківської діяльності, з чітким окресленням цілей, функцій, інструментів та ресурсів.

Література

1. Фетисов Г. Г., Лаврушин О. И., Мамонова И. Д. Организация деятельности центрального банка: Учебник / Под общ. ред. Г. Г. Фетисова. – 2-е изд., стер. – М.: КНОРУС, 2007. – 432 с.
2. Вовчак О.Д., Скаско О. І., Стасів А. М. Банківський нагляд: Навчальний посібник. – Львів: Новий Світ-2000, 2005. – 472 с.
3. Романишин В. О., Уманців Ю. М. Центральний банк і грошово-кредитна політика: Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2005. – 480 с.
4. Орлюк О. П. Банківська система України. Правові засади організації. – К.: Хрінком Інтер, 2003. – 240 с.
5. Міщенко В. І., Яценюк А. П., Коваленко В. В., Коренєва О. Г. Банківський нагляд: Навчальний посібник. – К.: Знання, 2004. – 406 с.

6. Spong K. *Banking Regulation: Its Purposes, Implementation, and Effects. Fifth Edition* / Kennet Spong. – FRB of Kansas City, 2000. – 278 p.
7. Закон України “Про Національний банк України” від 20 травня 1999 р. із змінами та доповненнями. – Режим доступу: <http://www.portal.zakon.rada.gov.ua>.
8. Дзюблюк О. В., Михайлюк Р. В. *Фінансова стійкість банків як умова ефективного функціонування кредитної системи: Монографія*. – Тернопіль: ТзОВ “Терно-граф”, 2009. – 316 с.
9. Вайн С. *Глобальный финансовый кризис: Механизмы развития и стратегия выживания*. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2009. – 302 с.
10. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>.
11. Кун Томас. *Структура наукових революцій*. – К.: Port-Royal, 2001. – 228 с.
12. *Модернізація суспільного сектора економіки в умовах глобальних змін: Монографія / За ред. А.Ф. Мельник*. – Тернопіль: Економічна думка, 2009. – 528 с.
13. Рада Керуючих Федеральної резервної системи США. – Режим доступу: <http://www.federalreserve.gov/econresdata>.
14. Адамик Б. П. *Центральний банк і грошово-кредитна політика: Підручник*. – Тернопіль: Карт-бланш, 2007. – 393 с.